

6.8.2010

Oikeusministeriö

Viite: Oikeusministeriön lausuntopyyntö 7.6.2010 (OM 6/41/2009)

KANSALLISEN IHMISOIKEUSINSTITUUTION PERUSTAMINEN

Oikeusministeriö on pyytänyt valtiovarainministeriöltä lausuntoa kansallisen ihmisoikeusinstituution perustamisesta (OM:n mietintöjä ja lausuntoja 45/2010). Kansallisella ihmisoikeusinstituutiolla tarkoitetaan Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) yleiskokouksen vuonna 1993 hyväksymien ns. Pariisin periaatteiden (A/RES/48/134, 20.12.1993) mukaista pysyvää toimielintä, jonka erityisenä tehtävänä on edistää ja turvata ihmisoikeuksia kansallisella tasolla. Ihmisoikeusinstituutiona voi toimia myös useista kansallisista toimielimistä koostuva ryhmä, jos toimielimet yhdessä kattavat riittävän laajan ihmisoikeusasioihin liittyvän kokonaisuuden. YK voi akkreditoida Pariisin periaatteet täyttävän kansallisen ihmisoikeusinstituution, jolloin instituutiolla on mm. puheoikeus YK:n ihmisoikeusneuvostossa.

Työryhmän ehdotuksen mukaan Suomen kansalliseksi ihmisoikeusinstituutioksi perustettaisiin eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian yhteyteen itsenäinen ja riippumaton ihmisoikeuskeskus. Ihmisoikeuskeskuksen tehtävänä olisi perus- ja ihmisoikeuksien edistäminen (esim. tiedotus, kasvatusta, koulutus, selvitys- ja tutkimustoiminta, yhteistyö nykyisten kansallisten ihmisoikeusviranomaisten ja kansalaisjärjestöjen välillä, aloitteiden tekeminen sekä kansainväliseen yhteistyöhön osallistuminen). Ihmisoikeuskeskus ei käsitelisi kanteluja. Ihmisoikeuskeskuksen perustaminen lisäisi eduskunnan kanslian määräraahatarvetta noin 900 000 eurolla (vähintään 10 virkamiestä, joilla on ylempi korkeakoulututkinto, sekä riittävä määrä toimistohenkilökuntaa).

Lisäksi työryhmä ehdottaa muutettavaksi eduskunnan oikeusasiamiehestä ja valtioneuvoston oikeuskanslerista annettujen lakien säännöksiä kantelujen tekemisestä. Kantelujen käsittelyä koskevia säännöksiä muutettaisiin nykyistä joustavammiksi ja kantelujen vanhentumisaikaa lyhennettäisiin nykyisestä viidestä vuodesta kahteen vuoteen.

Valtiovarainministeriö toteaa lausuntonaan seuraavaa:

1. Ihmisoikeuskeskus

Perus- ja ihmisoikeusasioita hoitavat ylimpien laillisuusvalvojien lisäksi nykyisin erilaiset erityisvaltuutetut ja näiden toimistot (esim. tasa-arvo-, vähemmistö- ja lapsiasiavaltuutettu) sekä lukuisat neuvottelukuntatyypiset toimielimet (muistion sivulla 23 mainitut 12 neuvottelukuntaa), joiden toimintaan käytetään myös valtion virastojen resursseja. Näiden virallistyyppisten toimielinten lisäksi perus- ja ihmisoikeuksiin liittyvää tutkimus- ja muuta työtä tehdään yliopistoissa ja kansalaisjärjestöissä.

Työryhmän mukaan perus- ja ihmisoikeustoiminnan edellä mainitut rakenteet ovat Suomessa osittain hajanaiset ja puutteellisesti koordinoituneet. Työryhmän ehdotuksen tavoitteena on korjata asia luomalla sateenvarjomainen instituutiorakenne, jossa ihmisoikeuskeskus toimisi nykyiset organisaatiot linkittävänä perus- ja ihmisoikeuksien edistämisen keskuspaikkana.

Valtiovarainministeriö ei puolla työryhmän ehdotusta. Työryhmän ehdotus ei selkeytä kansallisen perus- ja ihmisoikeustoiminnan rakenteita, koska ehdotuksella ei olisi suoranaisia vaikutuksia nykyisten viranomaisten ja neuvottelukuntien toimintaan. Valtiovarainministeriön mielestä nykyisissä organisaatioissa oleva perus- ja ihmisoikeuksiin liittyvä osaaminen, tai tarvittava osa siitä, tulee ensisijaisesti yhdistää yhteen ja samaan organisaatioon ja samalla purkaa vastaavat olemassa olevat rakenteet. (Kuten työryhmämuistion sivuilta 26–27 ilmenee, esimerkiksi Ruotsissa neljä aiempaa erityisvaltuutettua yhdistettiin vuoden 2009 lakiuudistuksen yhteydessä yhdeksi uudeksi syrjintävaltuutetuksi.) Näin menetellen koordinaation tarve vähenee ja tiedonkulku paranee.

Toissijaisesti kysymykseen saattaa tulla myös muu Pariisin periaatteet täyttävä ratkaisu. Tämän arvioiminen edellyttäisi kuitenkin työryhmämuistiossa esitettyä tarkempia tietoja mm. siitä, millaista taloudellista autonomiaa Pariisin periaatteet tarkkaan ottaen edellyttävät kansallisena ihmisoikeusinstituutiona toimivalta organisaatiolta tai eri organisaatioiden muodostamalta ryhmältä, sekä siitä, millä kaikilla tavoilla Pariisin periaatteiden edellyttämä päätöksenteon pluralistisuusvaatimus voidaan hyväksyttävästi toteuttaa. Esimerkiksi talouden autonomisuusvaatimuksen osalta voidaan todeta, että työryhmämuistion sivulla 19 viitatus YK:n ihmisoikeusvaltuutetun toimiston vuonna 2009 laatiman selvityksen mukaan¹ (selvityksen sivu 17) vain 24,5 % selvityksen kohteena olleista 61 YK:n akkreditoimasta kansallisesta ihmisoikeusinstituutiosta teki budjettiehdotuksena itse suoraan parlamentille, kun taas pääosin budjettiesitykset parlamentille menivät oikeusministeriön tai valtiovarainministeriön kautta. Toissijaisen vaihtoehdon osalta valtiovarainministeriö toteaaakin, ettei se pidä selvänä, etteikö Pariisin periaatteet täyttävää kansallista ihmisoikeusinstituutiota voitaisi perustaa myös olemassa olevien organisaatioiden muodostaman ryhmittymän pohjalta, kansalaisyhteiskunnan vaikutusmahdollisuuksia tarvittaessa nykyistä enemmän korostaen.

¹ <http://www.nhri.net/2009/Questionnaire%20-%20Complete%20Report%20FINAL-edited.pdf>

Pariisin periaatteiden toteuttamisvaihtoehdosta riippumatta valtiovarainministeriö toteaa, että se ei puolla resurssilisäyksiä kansallisena ihmisoikeusinstituutiona toimivalle uudelle organisaatiolle tai olemassa olevien organisaatioiden muodostamalle organisaatioryhmittymälle.

2. Kantelujen käsittely ja vanhentumisaika

Valtiovarainministeriö puoltaa työryhmän ehdottamia lainsäädäntömuutoksia koskien oikeusasiamiehelle ja oikeuskanslerille tehtyjen kantelujen käsittelyä ja vanhentumista.

Valtiosihteeri kansliapäällikkönä

Raimo Sailas

Osastopäällikkö,
budjettipäällikkö

Hannu Mäkinen

Tiedoksi

Valtiovarainministeriö
- budjettiosasto (Ijäs, Inha, Kaukonen, Salmi, Vallinheimo)
- henkilöstöosasto